

European Harm Reduction Conference

Agnes van der Poel en Anouk de Gee*

‘Europe is the cradle of harm reduction, yet didn’t have a network for all these years, until now.’ In 2009 werd het European Harm Reduction Network (EuroHRN) met financiering van de Europese Commissie opgericht. Doelen zijn onder andere het faciliteren van netwerken, pleitbezorging en bevordering van gebruikersorganisaties. Het EuroHRN bestaat uit drie subregio’s (Noord-, Zuid- en Oost-Europa) met elk een coördinator vanuit Harm Reduction International. Nederland hoort bij de subregio Noord en de Nederlandse Regenboog Groep en het Duitse Akzept zijn trekkers. Na twee jaar opbouwen van het netwerk en het in kaart brengen van de huidige situatie met betrekking tot harm reduction (HR) in Europa, vond op 6 en 7 oktober 2011 de eerste Europese HR-conferentie plaats in Marseille.

Samen met nog zo’n tweehonderd mensen uit in totaal 27 landen reisden we af naar Zuid-Frankrijk om deze conferentie - of beter gezegd: netwerkmeeting - bij te wonen. Alle grote landen in Europa, maar ook IJsland en Cyprus, waren vertegenwoordigd. Het programma van de conferentie bestond uit plenaire sessies over EuroHRN, per subregio een uitwisseling over wat er in die subregio gebeurt en nog zou moeten gebeuren, workshops (over pleitbezorging, civil society, uitdagingen) en een afsluiting. Inhoudelijk werd het programma voornamelijk gevuld met de kennis en ervaring van de deelnemers vanuit hun eigen land.

Waar staan we?

Sinds jaar en dag is harm reduction een onderdeel van public health in beleid en praktijk in veel Europese landen. Gevolg van de vroege im-

* Dr. Agnes van der Poel en drs. Anouk de Gee zijn coördinatoren van het Landelijk Netwerk Infectieziekten en Druggebruik bij het Trimbos-instituut te Utrecht. E-mail: agee@trimbos.nl.

plementatie en opschaling van HR-interventies¹, met name spuitomruil- en methadonprogramma's, is de enorme daling van hiv onder injecterende drugsgebruikers. Daarin loopt Europa voorop in de wereld. En nog steeds loopt Europa voorop als het gaat om innovatieve HR, zoals heroïnebehandeling. In het kort: 36 Europese landen hebben programma's voor spuitomruil en methadonbehandeling; 5 daarvan hebben ook programma's voor heroïnebehandeling. In respectievelijk 5 en 23 landen is spuitomruil en methadonbehandeling voorhanden in (sommige) gevangenissen. Als laatste telt Europa de meeste gebruiksruimten ter wereld: er zijn er ongeveer 60 operationeel in 36 Europese steden.

HR is (kosten)effectief; dat blijkt uit veel onderzoek. Landen als het Verenigd Koninkrijk en Nederland hebben HR-beleid al vroeg omarmd en dat zien we terug in de wijdverspreide en ruim beschikbare HR-interventies. Maar er zijn ook landen die nog lang niet zo ver zijn. Veel landen doen wel iets op HR-gebied, maar de interventies zijn (nog) niet dusdanig opgeschaald dat er een effect te zien is op bijvoorbeeld de prevalentie van hiv en hepatitis onder drugsgebruikers. Tegelijkertijd staat HR in heel Europa onder druk door bezuinigingen en een veranderend politiek klimaat, waarbij de nadruk verschuift van een public health- naar een public order-perspectief.

Drie subregio's

In alle drie de regio's zijn doelen gesteld over de verdere integratie van HR in landelijk beleid (public health/gezondheid en public order/decriminalisatie), over een positieve publieke opinie over HR, over daadwerkelijke implementatie en opschaling van de 'bekende' HR-interventies, over integratie van nieuwe HR-interventies (zoals veilig uitgaan en alcoholinterventies) en over betere betrokkenheid van gebruikersorganisaties in beleid, praktijk en onderzoek.

In Oost-Europa ligt de nadruk op landelijk beleid en financiering van HR-interventies, met name spuitomruil en methadonbehandeling die verder geïmplementeerd en opgeschaald moeten worden. In Zuid-Europa ligt daarnaast de nadruk op implementatie van gebruiksruimten en de integratie van verschillende HR-interventies in landelijk volksgezondheidsbeleid. Voor Noord-Europa zijn de doelen: ervoor

¹ De belangrijkste HR-interventies gericht op preventie van overdoses en infectieziekten zijn: spuitomruil ('needle and syringe exchange' ofwel NSP), methadonbehandeling ('opioid substitution treatment' ofwel OST), gebruiksruimten ('drug consumption room' ofwel DCR) en heroïnebehandeling ('heroin-assisted treatment' ofwel HAT).

zorgen dat HR (zowel de kwaliteit als de financiering ervan) onderdeel blijft van landelijk beleid, vergroten van sociale interventies en woonvoorzieningen voor drugsgebruikers, verbeteren van testen op en behandelen van infectieziekten, en het verder ontwikkelen van 'civil society'-netwerken en van netwerken van gebruikersorganisaties. Voor Nederland is zeker van belang om HR in landelijk beleid te blijven verankeren. Het risico van de sterke positie van HR in Nederland is dat de aandacht verslapt en professionals uit beleid en praktijk zich te weinig realiseren dat HR geen heilig huisje is. Het is en blijft nodig om ons ('civil society', overheden) gezamenlijk in te zetten voor de continuïteit, evaluatie en verdere ontwikkeling van HR.

EuroNPUD

In het licht van verdere ontwikkeling en betrokkenheid van gebruikersorganisaties is het vermeldenswaardig dat een dag voor de conferentie EuroNPUD is opgericht: het European Network of People who Use Drugs (in navolging van INPUD, het internationale netwerk dat ruim dertig jaar actief is). Voorafgaand aan de oprichting heeft een inventarisatie plaatsgevonden van gebruikersorganisaties (gebundeld in een te raadplegen adresboek) en hun activiteiten en doelen. Twee wetenswaardigheden: alle organisaties vertegenwoordigen opiaatgebruikers, injecteerders en methadonprogramma's, en bijna alle groepen noemen zichzelf activisten en lobbyisten. EuroNPUD wil zich met name inzetten voor veranderingen in drugsbeleid en decriminalisatie van drugs, drugsgebruik en drugsgebruikers.

Hoe gaan we verder?

In de workshop over uitdagingen zijn vijf thema's naar voren gekomen waar HR iets mee moet. Antwoorden zijn verschillend per regio en per land, maar de thema's spelen overal.

- 1 Herstel, hoe kan dit worden gedefinieerd en, nog belangrijker, hoe is HR hiermee te verenigen?
- 2 Openbare orde, waarop ook binnen HR steeds meer de nadruk komt te liggen.
- 3 Medicalisatie, waarbij drugsgebruik vanuit een eenzijdig medisch perspectief benaderd wordt en issues als privacy een grote rol spelen.
- 4 Civil society, die een lacune vult die overheden niet kunnen of willen vullen, maar waarbij door overheidsfinanciering de autonomie van organisaties in het geding kan komen.
- 5 HR is geïsoleerd door een slechte pleitbezorging - harm reductio-

nists hebben moeite met het weerleggen van argumenten van tegenstanders en het pleiten pro HR met voor politiek en publiek valide argumenten.

Key issues

Aan het eind van de conferentie werden de volgende key issues geformuleerd.

- HR is een effectieve en efficiënte public health-strategie (voor alle soorten drugs).
- HR is op zichzelf waardevol (en hoeft niet te leiden tot abstinentie).
- Er is duidelijk behoefte aan een pan-Europees netwerk.
- HR in Europa is inconsistent: sommige landen moeten opschalen, andere dienen HR te ‘beschermen’.
- Doel is universele beschikbaarheid van HR-interventies.
- HR vindt zijn oorsprong in Europa; we moeten deze nalatenschap beschermen en zorgdragen voor het voortbestaan ervan.

Door de veranderende politieke kleur in Europa is het nodig om allianties te smeden en meer aandacht te besteden aan de economische argumenten voor HR. EuroHRN, zo werd gepleit, kan de benodigde bruggenbouwer zijn om zorg, politie, NGO's, politiek, economie en de publieke opinie met elkaar te verbinden. Alle deelnemers spraken de behoefte uit aan uitwisseling van onderzoeksresultaten, best practices en contactgegevens via de website van EuroHRN. Ook is er behoefte aan concrete, directe uitwisseling van kennis en informatie over beleid en praktijk via werkbezoeken. De toekomst van EuroHRN voorziet in platfoms voor discussie, samenwerking en pleitbezorging om HR verder te brengen. Een concreet voorstel is om jaarlijks op 26 juni (de internationale dag tegen drugsgebruik en drugssmokkel) een pro-HR-campagne te voeren. En om volgend jaar weer een conferentie te organiseren. Voor meer informatie zie www.eurohrn.eu.